

Сафончик Оксана Іванівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

СІМЕЙНІ ПРАВОВІДНОСИНИ В ІТ СФЕРІ

У сучасному суспільстві як України, так і країн ЄС виникає багато актуальних питань в економічних, моральних, етичних, соціальних та культурних аспектах щодо визначення сімейних правовідносин та правового регулювання цих правовідносин. Ці питання виникають з урахуванням того, що у життя жінок та чоловіків втруtilись ІТ технології, зокрема інтернет з його соціальними мережами, сайтами знайомств тощо. Життя жінок та чоловіків, а також їх сімейні правовідносини, завдяки розвитку ІТ, істотно змінилось. Ще 15-20 років тому ніхто і припустити не міг, що ІТ технології щільно увійдуть в наше життя та правовідносини, зокрема сімейні правовідносини. ІТ це справжній світ нескінченної інформації, в який кожен поринає в залежності від своїх інтересів (спілкування, знання, робота, розваги тощо). За допомогою використання інформаційних технологій, зокрема Інтернету і його технічних сервісів, у сучасному світі створюються нові форми сімейних правовідносин у всесвітньому віртуальному середовищі, тобто мережі Інтернет, що виходять далеко за сферу регулювання інформаційного права.

Останнім часом в юридичному середовищі частіше підіймаються питання щодо обговорення проблем правового регулювання глобальної інформаційної технології – комп'ютерної мережі Інтернет. Вченими пропонується ввести новий напрям науки – інтернет-право або ІТ-право. Інтернет та його основні сервіси можна уявити як засіб масової комунікації, засіб масової інформації, а також як гігантський інформаційний архів, бібліотеку електронних документів. Для проведення всебічного дослідження особливостей підстав виникнення сімейних правовідносин в ІТ сфері, більш детально звернемо увагу на правове визначення поняття сімейних правовідносин та їх законодавче регулювання.

Сімейні правовідносини – це наслідок застосування норм шлюбно-сімейного законодавства до конкретних відносин у сфері шлюбу і сім'ї.

Основу сімейних правовідносин становлять немайнові особисті відносини. У сімейному праві особисті права не пов'язані з майновими, але вони посідають чільне місце в усій системі правовідносин.

Слід зазначити, що сімейні правовідносини, а зокрема шлюбно-сімейні правовідносини, лежать в основі становлення суспільства України та країн ЄС, регламентуються положеннями сімейного права, яке займає, серед інших галузей права, провідне положення.

Сімейне право традиційно вважається тією сферою права, яка важко піддається гармонізації та уніфікації, оскільки правове регулювання сімейних відносин міцно пов'язано з існуючою в кожній державі релігією, мораллю і звичаями. Сучасне сімейне право відчуває значний вплив інтеграції держав та ІТ-права на сімейні правовідносини.

В юридичній літературі зазначено що до сімейних правовідносин можна віднести ті, що виникають між членами однієї сім'ї (відносини між подружжям, батьками та дітьми, які проживають однією сім'єю, пов'язані спільним побутом та взаємними правами та обов'язками). Крім того, до сімейних правовідносин, також, можна віднести відносини між особами, які складали сім'ю раніше, або взагалі не були членами однієї сім'ї, однак пов'язані такими правами та обов'язками, які за своєю суттю є сімейними (аліментні відносини колишнього подружжя, правовідносини між дитиною та батьком (матір'ю), із яким дитина разом ніколи не проживала, правовідносини між внуками та бабою, дідом, які не проживають разом тощо). При цьому, слід зазначити, що у багатьох країнах ЄС, останнім часом, сімейні правовідносини виникають між особами однієї статті, тобто партнерами.

Разом з цим, в юридичній літературі існує й визначення сімейних правовідносин, відповідно до якого сімейні правовідносини – це наслідок застосування до конкретних відносин у сфері шлюбу і сім'ї норм шлюбно-сімейного законодавства; також суспільні відносини, врегульовані нормами сімейного права, що виникають із шлюбу, споріднення, всиновлення або іншої форми влаштування дітей, які залишилися без піклування батьків.

При цьому, надання послуг відносно сімейних правовідносин за допомогою ІТ, законодавчо не врегульовано.

До елементів сімейних правовідносин належать суб'єкти, об'єкти, зміст. Для суб'єктів сімейних правовідносин характерною ознакою є наявність правоздатності і дієздатності. Як і в цивільному праві, правоздатність виникає з моменту народження.

Можна виділити основні особливості сімейних правовідносин: суб'єктами сімейних правовідносин є особи, що пов'язані відносинами шлюбу (подружжя), спорідненості (батьки і діти, усиновлювачі та усиновлювані); сімейні відносини виникають не лише з прямої вказівки закону, а й за згодою сторін; сімейні відносини мають, як правило, тривалий характер; сімейні відносини в залежності від їхнього змісту можуть поділятися на майнові та особисті немайнові. Майнові – це відносини, які пов'язані з майном і мають певний економічний зміст. Майнові сімейні відносини не мають вартісного, еквівалентно-оплатного характеру. Немайнові – це відносини, що нерозривно пов'язані з особистістю і не мають економічного змісту.

Норми сімейного права не регулюють усіх відносин, що виникають в сім'ї та у шлюбі. Відносини любові, поваги, довіри між подружжям неможливо врегулювати нормами права. Норми права лише сприяють розвитку цих відносин, а зазначені відносини регулюються нормами моралі.

Крім зазначених вище особливостей, не слід забувати про особливості сімейних правовідносин, які виникли з появою ІТ. Так, з розвитком ІТ технологій та ІТ права, між членами сім'ї існують певні відносини, пов'язані з наявністю інтелектуальної власності, розробкою та використанням вебсайтів, соціальних мереж, з Інтернет бізнесом, відкриттям програмного бізнесу, реєстрацією авторських прав на програму, тощо. Тобто, ІТ представляється, у цьому випадку, як уявне середовище, яке зберігає сліди інформаційної активності людей, зокрема членів сім'ї у сімейно-правових відносинах. Завдяки цьому, ІТ поширює зміни як у віртуальному середовищі сімейних відносин так і в реальному просторі. До таких змін можна віднести: переклад грошової суми на банківський рахунок одного з членів сім'ї, їх участь у біржових торгах, створення як індивідуальних так і сімейних вебсайтів, обмін інформацією між членами сім'ї, коли вони перебувають між собою на великій відстані. І все це відбувається в режимі реального тобто інтерактивного часу (онлайновому режимі). При цьому, вказане, у зв'язку з відсутністю, на теперішній час, належного законодавчого врегулювання, потребує захисту від протиправних посягань, тобто у наданні юридичних послуг у сфері ІТ. На сьогодні все більше й більше юридичних компаній практикують у сфері юридичного супроводження ІТ у сімейних правовідносинах.

У зв'язку з цим, можна дійти висновку, що ІТ сфера впливає на правове регулювання сімейних правовідносин і стосується, зокрема, наступних питань: укладення шлюбу, спільна власність подружжя на ІТ-об'єкти, шлюбний договір, права та обов'язки батьків і дітей, усиновлення тощо, про що буде розглянуто більш докладно у наступних підрозділах монографії.

Сімейне право, як і право цивільне, регулює переважно майнові відносини, і відбувається це насамперед тому, що дані відносини краще піддаються правовому регулюванню. Особисті немайнові відносини в сім'ї регулюються державою, оскільки вони тісно пов'язані з майновими відносинами та справляють на них певний вплив. Між подружжям спочатку виникають особисті немайнові відносини, а вже потім майнові, які регулюються сімейним законодавством і можуть виникати лише при наявності немайнових відносин. Вони сприяють виконанню однієї з основних задач сімейного законодавства – зміцненню сім'ї.